

Kitap Değerlendirme • Book Launch

DİPLOMASİ: TARİHİ, TEORİSİ, KURUMLARI VE UYGULAMASI

İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015, 516 Sayfa, ISBN:978-605-399-257-8

Temel İskit

(Kitap Değerlendirmesi)

(Kitap İncelemesi)

Rabia Yüksel (Yüksel Lisans Öğrencisi)

Orcid: 0000-0002-9810-6289, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih ABD.

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 12 Mart 2020

Kabul tarihi: 27. May 2020

Article history:

Received 12 March 2020

Accepted 27 May 2020

Temel İskit'in kaleminden çıkan Diplomasi adlı eser, Diplomasi kavramının tarihini, teorisini, kurumlarını ve diplomatik ilişkilerde uygulanmasının ele alındığı, devletlerin dış ilişkilerinde diplomasiyi kullanırken nelere dikkat edilmesi gerektiğini ve diplomasiğin çıkış tarihinden günümüze kadar gelişimini anlatan bir çalışmadır. Biz de çalışmamızda bu eseri irdeleyeceğiz. Bu çalışmamızda eserini incelediğimiz Temel İskit;

1937'de Ankara'da doğmuş, 1956'da İstanbul Saint-Joseph Lisesi'nden ve 1960'ta İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuştur. 1963'te Dışişleri Bakanlığı'nda meslek memuru olarak göreve başlamış, Mesleği süresince, merkezde Dışişleri Bakanlığı'nın dış ekonomik işler dairelerinde çeşitli kademelerde görev yapmıştır. 1982-83 yıllarında Dış Ekonomik İşlerden sorumlu Devlet Bakanı Sermet Pasin'in ve 1988-89 yıllarında da Avrupa Topluluklarından sorumlu Devlet Bakanı ve Dışişleri Bakanı Ali Bozer'in özel danışmanlığını yapan İskit, 1983-1984 yıllarında Türkiye'de ilk Serbest Bölgeler Genel Müdürü olmuştur. 1989-90'da Dışişleri Bakanlığı Avrupa Toplulukları Genel Müdürlüğü'ne getirilen İskit, 1995-1998 yılları arasında Müsteşar Ekonomik İşler Yardımcılığı görevinde bulunmuştur. Temel İskit, diplomatik kariyeri sırasında yurt dışında Bonn, Tahran, Kahire Büyükelçiliklerinde, Brüksel'de Avrupa Toplulukları nezdinde Türkiye Daimî Temsilciliği'nde ve Paris'te İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) Türkiye Daimi Temsilciliği'nde görevler almış, Roma'da BM Gıda ve Tarım Teşkilatı (FAO) nezdinde Türkiye Daimi Temsilciliği yapmıştır. İskit büyükelçi olarak, 1990-1994 yılları arasında OECD nezdinde Türkiye Büyükelçi Daimî Temsilcisi ve 1998-99 yıllarında T.C. Prag Büyükelçisi görevlerinde bulunmuştur. 1999-2002 yıllarında T.C. Brüksel Büyükelçisi ve Batı Avrupa Birliği (BAB) nezdinde Türkiye Daimî Temsilcisi olarak görev yaptıktan sonra yaş haddinden emekliye ayrılmıştır.

Diplomasi Tarihi, Teorisi, Kurumları ve Uygulaması adlı eser, 6 ana bölümden oluşmakta ve her bölüm kendi alt başlıkları ile konulara ayrılmaktadır. Ayrıca eserde, giriş, sunuş, sonuç, ekler, sözlükçe, kaynakça ve dizin kısmına da yer verilmiştir.

Diplomasi Teorisi adlı ilk bölümünde (7-15); 15. yüzyılda Avrupa'da geliştirilmeye başlanan modern diplomasi, diplomatların oluşturduğu özel hukukî kurallar çerçevesinde uluslararası kuruluşların politikaları olarak tanımlanmıştır. Yazar, bugün en güçlü ülkelerin amaçlarına salt güç kullanma yoluyla ulaşamadıklarını söyleyerek, diplomasiyi dış politikanın değerli bir aracı olarak gördüklerini ifade

Sorumlu yazar/Corresponding author.

e-posta: rabiayk69@gmail.com

etmiştir. Diplomasinin bol kaynak ve personelle geliştirildiği takdirde devletlerin gücüne katkı sağlayacağından bahseden yazar, diplomasinin “medenileştirici ve yumuşatıcı” özelliğine vurgu yapmıştır. Diplomasinin ahlak felsefesi olmadığını söyleyen yazar, diplomatların sadece ülkelerinin çıkarlarına göre hareket etmesi gerektiğinden bahsetmiştir. İskit’e göre bir “araç” olan diplomatlar, ülkelerini dış politikanın içeriğine rağmen her zaman savunmak zorundadırlar.

Diplomatların, meslekî profesyonelliğinin korunabilmesi adına özel eğitimden geçmesi gerektiğine de dikkat çekilmiştir.

Diplomasi Teorisine Katkıda Bulunanlar (17-47) adlı ikinci bölümde; yazar, diplomasi teorisinin çıkış tarihinden itibaren gelişimine katkı sağlayan geçmişten günümüze kadar olan süreçte yazıları ve düşünceleri ile bu alanda üne sahip olan kişilere yer vermiştir. Niccolo Machiavelli’ye göre siyaset; güç veya yetki edinmek ve bunu korumaktır. “Amaçlar her türlü vasıtayı meşru kılar” deyişle siyasette ahlaksızlığın en aşırı ifadesini kullanmıştır. Francesco Guicciardini’nin diplomasi konusunda ele aldığı temalardan başlıcası; prensler ve elçiler arasındaki ilişkilidir. Ona göre; prensin değeri gönderdiği elçiyle belirlenmektedir. Hugo Grotius ise, diplomasideki uyuşmazlıkların barışçıl yollarla çözülmesi gerekliliğini savunmuştur. Richelieu için ise savaş en son başvurulacak çarelerden biridir. Onun asıl yöntemi diplomasi veya kendi ifadesiyle “sürekli müzakeredir.” Abraham de Wicquefort devletlerin birbirlerine diplomatik temsilci göndermeleri gerektiğini ifade ederek “büyükelçi”yi uluslararası ilişkilerin temelini oturtturmuştur. François de Callieres’e göre diplomasi devletlerarası ilişkilerde yumuşatıcı etki yapmalıdır. Ernest Satow diplomasinin medeni hukuk çerçevesinde geliştirilmesini ifade ederek diplomasinin modern devletlerin olmazsa olmaz bir unsur olduğunu vurgulamaktadır. Harold Nicolson diplomasiyi farklı gruplar arasındaki ilişkiyi yürütmek için vazgeçilmez ve elzem bir unsur olarak görmektedir. Hans Morgenthau ise diplomaside “ihtiyatlı” davranışın dış politikadaki en önemli ilke olduğunu belirtmiştir. Son olarak Henry Kissinger diplomasinin anlaşmaları sağlamak ve anlaşmazlıkları uzlaştırmak görüşünü savunmaktadır. İskit, ise bu diplomasi söylemlerinin enerjisini ve kişisel etkileyciliğinin aynı diplomatik sorunlarda uygulanmasının güç olduğunu ifade etmektedir.

Diplomasinin Tarihsel Gelişimi (55-174) adlı üçüncü bölümde; Diplomasinin ilkçağlardan itibaren günümüze kadar gelişim sürecinden bahseden yazar, her dönem ve medeniyette diplomasinin nasıl olduğunu ve kurumsallaşma sürecini ele alarak geçirdiği olgunlaşma sürecini irdelemiştir. Rönesans döneminde Avrupa’daki siyasî ve sosyal değişikliklerin yaşanması ile devletlerin birbirlerinden haber alma ihtiyaçları artmış ve diplomasinin temel taşı olarak nitelendirdiği Mukim Elçiliklerin devletlerarası politikalarda önemli bir araç olarak kurgulanmasının zeminini hazırladığı dile getirilmiştir. Diplomatik ilişkilerde bu elçiliklerin geçmişten günümüze oynadığı önemli rollere dikkat çekmiştir. Yazar, diplomasinin her dönemde diplomatik ilişkilerde devletler tarafından nasıl bir yol izlenerek kullanıldığını ele almıştır. İskit, kadınların modern diplomaside “eş” olarak uzun süredir rol aldığından bahsederek, diplomasi mesleğinde sahneye çıkmalarının 20. Yüzyılda rastlanmakta olduğunu vurgulamıştır. Yazar, kadın diplomatların ortaya çıkış sürecinde “cinsiyet ayrımcılığına” maruz kaldıklarını ve diplomasinin erkeklerle sınırlı kaldığına vurgu yaparak diplomaside başarılı olan kadın diplomatlara yer verilmiştir. İskit, demokrasi tarihinde ilk kadın büyükelçinin Kollontay olduğunu vurgulamaktadır.

Modern Diplomasinin Kurumları ve Araçlarında (177-290) başlıklı dördüncü bölümde ise; yazar, devletlerin ve hükümetlerin diplomatik anlamda birbirlerinin varlığını tanımasının dış ilişkilerdeki işlerin yürütülmesinde önemli bir yer oluşturduğuna dikkat çekmiştir. Bir ülkenin diğerini tanımasının ise, diğer ülkenin uluslararası işlerde egemen ve bağımsız olarak varlığını kabul ettiğinin göstergesi olduğu bu durumun da ülkelerin kendi çıkarlarına hükmettiği anlamına geldiğini söylemiştir. Ülkelerin elçilerini diğer devletlere gönderdiğinde elçinin o ülkeyi temsil ettiği ve bu temsiliyetin sorunsuz bir şekilde gerçekleşmesi gerekliliği İskit’in dikkat çektiği konular arasındadır. Elçilerin iyi bir müzakere yeteneğinin olması, ülkesi adına dostane ilişkiler geliştirmesi, ülkesi ve vatandaşlarının çıkarlarını korumak anlamında ülkesini tanıtmaya ve iyi bir propaganda yapmasının önemine vurgu yapmıştır. İkili

ve çok taraflı diplomasinden bahseden İskit, BM, G-8, AB, NATO, ICAO, CENTO, SEATO, OECD, OPEC gibi uluslararası kuruluşlara yer vererek bu kuruluşların gelişimi ve işleyişi hakkında bilgiler vermiştir.

Diplomasi Uygulaması (295-373) adlı beşinci bölümde; ülkeler arası uyuşmazlıkların şiddete başvurulmadan çözülmesi adına barışçıl stratejilerin geliştirilmesi ve uygulanmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Yazar, kriz yönetimi olarak adlandırılan terimi iki veya daha fazla ülke arasında çıkan çıkar çatışmasının uzlaşmaya varılamayacağı anlaşıldığında bu durumun güç kullanımına dönüşmemesi için gösterilen diplomatik faaliyet olarak tanımlamıştır. Uyuşmazlıkların geleneksel siyasî seçeneklerle çözüm aranması gerektiğinden bahseden yazar, bu yolların diplomatik müzakere, arabuluculuk, iyi niyet misyonları, araştırma komisyonları ve uzlaşma komisyonları olduğunu belirtmiştir. Diplomasinin amaçlarına ulaşabilmesi için çeşitli araçlara gereksinimi olduğunu söyleyen yazar, bu araçların zorlayıcı-caydırıcı olabileceği gibi teşvik edici de olabileceğini de vurgulamıştır. Bunların ise “havuç” ve “sopa” olarak adlandırıldığını da belirtmiştir. Günümüz diplomasinin değişime uğradığından bahseden İskit, Çevre Diplomasisi, İnsan Hakları Diplomasisi, İnsanî Diplomasi, Enerji, Diplomasisi gibi modern diplomasinin bazı yeni alanlarına eserinde yer vermiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Diplomasisi ve Dışişleri Bakanlığı (379-434) adlı altıncı ve son bölümde; Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri terimini iki anlama ayıran İskit, ilk anlamıyla Dışişleri Bakanlığı ve Türkiye'nin yabancı ülkelerdeki temsilciliklerinden oluşan devlet kurumu, ikinci anlamıyla ise Türkiye'nin resmî dış ilişkilerinin yürütüldüğü alan olarak açıklamıştır. Dışişlerinin, başarılı olacağından kuşku duyulmayan bir kurum olarak Türkiye devlet teşkilatında önemli bir yere sahip olduğuna işaret edilmektedir. Eserde, 2 Mayıs 1920'de 3 sayılı kanun ile ilk ulusal hükümette Hariciye Vekâleti'nin (Dışişleri Bakanlığı) oluşturulduğu ifade edilmiştir. Bu ifade ile birlikte Dışişleri kurumunun yapısını ve gelişmesini ele alan yazar, kurumun işleyişi ve dış temsilciliklerin oluşturulması hakkında bilgi vermekle beraber bakanlığın görev, sorumlulukları ve dış misyonlarını ele almıştır. Son olarak Türk diplomasi mesleğinin tanımı üzerinde duran yazar, mesleğin özelliklerini ele almaktadır.

Türkiye adına önemli mevkilerde görev alan Temel İskit, ele aldığı eserinde diplomasi kavramının tanımından, işlevinden, tarihsel sürecinden, uygarlıklardaki konumundan ve günümüze kadar gelen süreçte ülkelerin dış ilişkilerde diplomasinin kullanılmasının önemini geçirdiği meslekî tecrübelerine ve kullandığı kaynaklar ışığında bizlere sunmaktadır. Ayrıca eserinde önemli kişilerin ve önemli olayların gösterildiği resimlerle konuyu zenginleştirmektedir.